

Ю. Г. Прав

кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного адміністрування,
заступник завідувача кафедри менеджменту
Міжрегіональної академії управління персоналом

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В БУДІВНИЦТВІ

У статті проілюстровано переконливе розуміння сучасних тенденцій вдосконалення державного регулювання в будівництві. Визначено місце й роль будівництва в суспільно-економічному житті країни. Систематизовано наукові напрацювання вітчизняних учених. Зазначено, що у світі на перше місце виходить не лише економічний стан країн, але й показники якості життя, через які відкривається шлях до щастя людини та її комфортного існування. Обґрунтовано доцільність державного регулювання зазначеної галузі.

Ключові слова: державне регулювання, галузь будівництва, соціально-економічний розвиток, сучасні тенденції, механізм державного регулювання, будівництво.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції економічного розвитку диктують нові вимоги до системи державного регулювання якості життя, що зумовлено багатогранною специфікою основних її складників, зокрема економічного механізму такої системи, який під впливом зовнішніх чинників змушений адаптуватись до сучасних умов, що проявляється через зміну та вдосконалення економічного механізму регулювання зайнятості, освіти, охорони здоров'я, оплати праці, доходів населення та соціального захисту населення [13, с. 153]. Однак особливу увагу варто приділити галузі будівництва.

Становище будівельної галузі як об'єкта державного регулювання зумовлене змінами політичної, правової, суспільної на економічній сфері української держави. Будівництво є матеріальною основою для підвищення рівня та якості життя населення, що проголошене в Україні як головна мета довгострокової соціально-економічної політики держави. Ситуація дає змогу констатувати недостатню ефективність державного регулювання відносин у сфері будівництва, що пов'язано з неузгодженістю соціально-економічної політики на різних рівнях її реалізації [5].

У зв'язку із невизначеністю цього питання стосовно державного регулювання в будівництві треба детально розглянути проблематику та сучасні тенденції вирішення ситуації, що склалася.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах євроінтеграційних процесів ця проблематика починає активного обговорюватися у наукових колах. Особливу увагу цьому питанню

приділили такі вітчизняні вчені, як Л. Антонова, А. Белятинський, Н. Бібік, О. Бойко, Т. Бутирська, Л. Головка, Л. Дідківська, Л. Калініченко, Ю. Ковбасюк, С. Кравченко, К. Краюшкіна, К. Лисницька, І. Машков, В. Мелко, О. Непомнящий, В. Першаков, О. Понуровський, В. Слончак, О. Чемакіна, В. Шубенкіна.

Аналізуючи наукові здобутки українських авторів, стає зрозуміло, що державне регулювання в галузі будівництва є важливим і необхідним видом діяльності, що гарантує українській державі соціально-економічний розвиток. Однак питання державного регулювання будівельної галузі розкрито недостатньо та потребує подальших досліджень, що дасть можливість застосовувати нові методи та підходи на практиці та використати досвід зарубіжних країн для забезпечення сталого розвитку України.

Мета статті полягає в аналізі сучасних тенденцій державного регулювання в будівництві та визначенні перспективних напрямів його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку української держави будівництво відіграє важливу роль у розвитку економічної системи кожної держави, оскільки економічне зростання в будь-якій сфері діяльності неможливе без підйому саме будівельного комплексу. Саме в будівництві закладаються технічний рівень майбутнього виробництва, рівень комфорту житла, особливості майбутнього міста, його інфраструктура, стан міського господарства [15, с. 55].

Будівництво є різноплановим явищем та об'єктом правового регулювання різних суспільних відносин, зокрема адміністративно-правових. Державна політика в будівельній галузі здійснюється шляхом вироблення, прийняття та застосування нормативно-правових актів, будівельних норм, стандартів і правил. Одним з основних обов'язкових елементів системи державного управління є контроль-но-наглядова функція держави за суб'єктами будівельного ринку [14]. Основне завдання будівництва – це створення і поновлення основних фондів, що призначаються для розвитку громадського виробництва та вирішення національних проблем. Основні фонди, або засоби праці, становлять головну частину національного багатства країни. До них, перш за все, належать виробничі будинки і споруди, що разом із житловими масивами формують середовище, в якому живе людина [4, с. 10].

Сьогодні сфера будівництва є важливим складником матеріальної бази модернізації та структурної перебудови економіки, забезпечуючи, зокрема, розширене відтворення та оновлення основних засобів виробництва. Від темпів зростання галузі будівництва залежить соціально-економічний розвиток суспільного виробництва загалом, що зумовлює необхідність створення сприятливих умов для будівельного бізнесу [11].

Слушно, що провідну роль у будівельній галузі відіграє державне регулювання. В «Енциклопедії державного управління» державне регулювання визначають як сукупність інструментів, за допомогою яких держава встановлює вимоги до підприємств і громадян. Воно містить закони, формальні і неформальні приписи та допоміжні правила, встановлювані державою, а також недержавними організаціями або організаціями саморегулювання, яким держава делегувала регуляторні повноваження [7].

Л. Головка та Л. Дідківська зазначають, що державне регулювання – це управління соціально-економічним розвитком країни, тобто сукупність заходів державного впливу на об'єкти і процеси з метою певного спрямування господарської діяльності суб'єктів національної економіки, узгодження їхніх інтересів і дій для реалізації певних цілей [6, с. 25].

Зважаючи на це, механізм державного регулювання містить такі компоненти: ресурси регулювання, об'єкти регулювання, форми регулювання, методи регулювання, концепції регулювання, інструменти регулювання.

Основною формою державного впливу виступає державна політика, що визначається як відносно стабільна, організована та цілеспрямована діяльність органів державної влади стосовно певного питання чи комплексу питань, що здійснюється ними безпосередньо чи опосередковано і впливає на життя суспільства. Також визначається як «напрям дій» регуляторних заходів, законів, бюджетних пріоритетів стосовно певної теми, що здійснюється державним органом чи його представниками [2].

Дефініцію «державне регулювання» досліджують крізь призму методів, засобів та інструментів регулювання. Під державним регулюванням будівельної галузі український дослідник Л. Антонова пропонує розглядати сукупність інструментів, за допомогою яких органи державної влади встановлюють обов'язкові для виконання вимоги до підприємств і громадянам, які здійснюють діяльність у будівельній галузі [1, с. 144].

Н. Бібік та О. Понуровський, оцінюючи результативність та ефективність державного регулювання у будівельній сфері, зазначають, що виникають певні суперечності та протиріччя, зокрема, у формуванні ефективного державного контролю та регулюванні, створенні сприятливих умов для діяльності всіх учасників будівельного ринку, удосконаленні державних інструментів контролю, підтримці розвитку будівельного сектору економіки та інші, що зумовлено деякою відірваністю теоретичної бази від практичної діяльності [2].

В умовах децентралізації розвиток будівельної галузі має свої особливості. Державне регулювання є одним із комплексних факторів, що впливає на ефективність функціонування підприємств будівельної індустрії. Такий вплив проявляється через адміністративні та економічні методи регулювання всіх сфер розвитку підприємства. Серед адміністративних методів можна назвати розроблення та реалізацію законодавчих актів, що сприяють розвитку ринкових відносин, контроль із боку держави за дотриманням правил обов'язкової сертифікації, вимоги виконання державних стандартів та інші.

Варто зазначити, що управління будівельною діяльністю зумовлюється специфікою та профілем роботи підприємницьких структур, що має створювати економіко-правові умови для діяльності кожної з них. Зважаючи на це, органами регулювання у сфері будівництва в Україні є такі:

- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України;
- Державна архітектурно-будівельна інспекція України;
- місцеві органи виконавчої влади;
- органи місцевого самоврядування.

Важливу роль у вдосконаленні державного регулювання відіграють взаємовідносини влади із суспільством, що забезпечують розвиток Української держави за допомогою регулювання суспільних процесів, включно з державним будівництвом, соціальною, політичною, економічною сферами життя.

Для вдосконалення державного регулювання в будівництві органами регулювання було розроблено низку законодавчих документів, зокрема такі: закони України «Про архітектурну діяльність», «Про будівельні норми», «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду», «Про основи містобудування», «Про Генеральну схему планування території України», «Про регулювання містобудівної діяльності»; постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Загальних умов укладення та виконання договорів підряду в капітальному будівництві», «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи», «Про затвердження Порядку проведення експертизи містобудівної документації», «Про затвердження Порядку здійснення державного архітектурно-будівельного контролю», «Про ліцензування господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури» тощо.

Діяльність будь-якого органу регулювання у сфері будівництва повинна бути заснована на компетенції цього органу. Він не має права виходити за її межі, позначені в законодавчих документах. Порушення встановленого обсягу компетенції може виражатися:

- у прийнятті нормативно-правових документів, що регламентують питання, які повинні вирішуватися на рівні законодавчого акта;
- у прийнятті нормативно-правових документів, що регламентують питання, які повинні регламентуватися актами інших органів.

Також варто враховувати, що перелік питань, зарахованих до компетенції відповідних органів у галузі будівництва, не є вичерпним. Він може доповнюватися відповідно до Конституції Укра-

їни та чинного законодавства. Однак, аналізуючи сучасну ситуацію, можна стверджувати про відсутність чіткої межі компетенцій органів регулювання в будівельній діяльності.

Загалом, специфіка ситуації, що склалася в Україні, полягає в тому, що надзвичайно низький рівень доступності покращення житлових умов призводить до загострення житлових проблем, причому зазначена тенденція прогресує у зв'язку з погіршенням стану будинків, що мають високий відсоток амортизації. Крім того, ситуація, коли спроможність придбати будь-яке житло є у невеликої частини населення, сприймається як несправедлива і створює додаткову соціальну напруженість у суспільстві [12].

Сьогодні досить складно говорити про будь-яку конкурентоспроможність цієї галузі. Якщо на регіональному рівні чітко прослідковується тенденція верховенства будівельних організацій центральних районів і великих міст-мільйонерів у зв'язку з їхніми значними потужностями й інвестиційною привабливістю, то на глобальному рівні будівельна галузь України значно відстає через відсутність необхідних фінансових та організаційних перетворень [8, с. 67].

На думку С. Кравченко, продовження процесу систематизації нормативно-правових актів щодо державного регулювання у будівельній сфері та забезпечення прав та інтересів учасників інвестиційної діяльності дадуть змогу виявити суперечності в частині погоджувальних процедур, неоднозначності у трактуванні будівельних норм на практиці, консолідувати зусилля державних, громадських і приватних інтересів задля забезпечення сталого розвитку територій [9, с. 8].

Дослідник Т. Бутирська зазначає, що в сучасних умовах надзвичайно важливо для України розвивати наукову сферу державного будівництва в її широкому значенні: як дослідження, розроблення і вирішення проблем загальнодержавних, а не тільки правових, тобто проблем, безпосередньо пов'язаних із розвитком держави та суспільства [3].

Серед першочергових завдань, які стоять перед органами державного регулювання у сфері будівництва, В. Мелко визначає такі:

- по-перше, з одного боку спрощення та вдосконалення адміністративних процедур видачі дозвільної документації (скорочення часу на очікування дозволів, зниження витрат тощо), а з іншого боку – посилення контролю за дотриманням будівельних та екологічних норм будівельниками;

– по-друге, розширення можливостей для державно-приватного партнерства у процесі будівництва важливих соціально-економічних об'єктів;

– по-третє, розширення застосування фінансово-кредитних механізмів забезпечення будівництва та управління об'єктами нерухомості;

– по-четверте, розширення сфери застосування механізмів страхування для забезпечення захисту від ризиків, які притаманні галузі будівництва [10, с. 22].

Під час аналізу підходів до державного регулювання соціально-економічних відносин у будівництві виявлено основні тенденції щодо вдосконалення державного регулювання в будівництві, серед яких такі:

- дерегуляція підприємницької діяльності;
- децентралізація управління будівництвом;
- акцент на регіональний розвиток і розвиток місцевих громад;
- перехід від функціонального до проектного управління;
- управління проектами на принципах ризик-менеджменту тощо.

Варто зазначити, що високий рівень розвитку суспільства без ефективного функціонування будівельного комплексу просто неможливий. Будівництво впливає на формування пропорцій і темпів розвитку майже всіх галузей господарства, розміщення продуктивних сил і розвиток регіонів. Від розвитку цієї галузі залежить створення нових міст і сіл, окремих мікрорайонів, реконструкція житлових фондів, будівництво промислових і сільськогосподарських підприємств, транспортних об'єктів, лікарень, шкіл, торгових центрів тощо [4, с. 9].

З огляду на зазначене можна стверджувати, що на сучасному етапі розвитку як ніколи зростає необхідність в ефективному державному регулюванні будівельної галузі. Перспективні напрями вдосконалення регулювання базуються на створенні комфортних умов для життєдіяльності суспільства, зокрема:

- упровадження сучасних технологій для спорудження енергоефективних і ресурсоекономічних екологічно чистих будівель і споруд;
- виконання вимог до якості робіт і прийнятих в експлуатацію об'єктів;
- поліпшення споживчих і експлуатаційних характеристик будівель і споруд, застосування довговічних і якісних матеріалів, виробів і конструкцій.

Сучасні тенденції розвитку зумовлені не лише економічним станом країн, але й показниками якості життя, через які відкривається шлях до щастя людини та її комфортного існування. У цьому аспекті велике значення має ефективність державного регулювання в будівництві.

Висновки і пропозиції. У статті проаналізовано сучасні концепції державного регулювання соціально-економічних відносин у будівництві. Визначено місце й роль будівництва в суспільно-економічному житті країни. Систематизовано наукові напрацювання вітчизняних учених. Розглянуто сутнісні характеристики та механізм державного регулювання, який містить ресурси, об'єкти, форми, методи, концепції та інструменти.

Особливу увагу приділено органам державного регулювання у сфері будівництва та нормативно-правовим документам. Визначено, що сьогодні відсутня чітка межа компетенції органів регулювання будівельної діяльності. Зазначено, що у світі на перше місце виходить не лише економічний стан країн, але й показники якості життя, через які відкривається шлях до щастя людини та її комфортного існування. Обґрунтовано необхідність ефективного державного регулювання зазначеної галузі. Визначено перспективні напрями вдосконалення державного регулювання в будівництві.

Перспективи подальших досліджень і публікацій полягають у проведенні комплексного аналізу зарубіжного досвіду та формуванні належних умов для впровадження нових методів і підходів в українській практиці.

Список використаної літератури:

1. Антонова Л.В. Стратегічні пріоритети розвитку державного регулювання будівельної галузі економіки України. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: «Державне управління». № 223 (235). С. 143–149.
2. Бібік Н.В., Понуровський О.І. Аспекти державного регулювання будівельного ринку України. URL: http://economy.kname.edu.ua/images/files/konferenc/dec2014/6_3.pdf.
3. Бутирська Т.О. Державне будівництво і державне управління: компаративний аналіз. Державне управління: теорія та практика: електрон. наук. фак. вид. НАДУ. 2005. Вип. 1. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej1/txts/BUT-1.htm>.
4. Вступ до будівельної справи: навч. посібник / В.М. Першаков, А.О. Белятинський, О.В. Чемакіна, І.Л. Машков, О.Л. Бойко, К.В. Краюшкіна,

- К.М. Лисницька / За заг. редакцію докт. техн. наук, проф. В.М. Першакова. К.: НАУ, 2016. 122 с.
5. Гайдук О.В. Державне регулювання у сфері житлового будівництва в Україні: стаття. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2014-3/doc/1/05.pdf>.
 6. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки. К.: «Знання», 2004. 213 с.
 7. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. К.: НАДУ, 2011. Т. 4: Галузеве управління / наук.-ред. колегія: Р.М. Їжа (співголова), В.Р. Бодров (співголова) та ін. 2011. 648 с.
 8. Калініченко Л.Л., Сидорова Ю.Р. Аналіз тенденцій розвитку будівельної галузі та будівельної продукції України. Молодий вчений. 2017. № 4. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.4/15.pdf>
 9. Кравченко С.Г. Державне регулювання страхової діяльності у будівництві як аспект державної політики розвитку. Державне будівництво. 2017. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2017-1/doc/1/05.pdf>.
 10. Мелко В. Галузь будівництва як об'єкт державного регулювання. Global world: науковий альманах. 2016. № 2 (II). С. 18–22. URL: https://eprints.oa.edu.ua/6215/1/Global_world_2_2006-18-22.pdf.
 11. Melko V. Імплементация міжнародного досвіду державного регулювання страхування ризиків будівельної діяльності в Україні. Аспекти публічного управління. 2017. № 4. С. 40–49. URL: <https://doi.org/10.15421/15201660>.
 12. Непомнящий О.М. Аналіз стану державного регулювання житлового будівництва в Україні: стаття. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/ebook/putp/2012-4/doc/3/01.pdf>.
 13. Постніков В.С. Перспективні напрями удосконалення економічного механізму державного регулювання якості життя. Сталий розвиток економіки: всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2013. № 1. С. 153–157.
 14. Слончак В.В. Нагляд та контроль за виконанням законодавства у галузі будівництва: міжнародний досвід. Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 3. С. 154–156. URL: http://pap.in.ua/3_2017/47.pdf.
 15. Шубенкіна В.О. Тенденції розвитку будівельного комплексу України. Молодий вчений. 2016. № 8 (35). С. 55–58. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/8/13.pdf>.

Прав Ю. Г. Современные тенденции совершенствования государственного регулирования в строительстве

В статье проиллюстрировано убедительное понимание современных тенденций совершенствования государственного регулирования в строительстве. Определены место и роль строительства в общественно-экономической жизни страны. Систематизированы научные наработки отечественных ученых. Отмечено, что в мире на первое место выходит не только экономическое положение стран, но и показатели качества жизни, через которые открывается путь к счастью человека и его комфортного существования. Обоснована целесообразность государственного регулирования данной отрасли.

Ключевые слова: государственное регулирование, отрасль строительства, социально-экономическое развитие, современные тенденции, механизм государственного регулирования, строительство.

Prav Yu. H. Modern trends in improving state regulation for construction

The article illustrates a convincing understanding of modern trends in the improvement of state regulation in construction. The place and role of construction in the socio-economic life of the country are determined. The scientific achievements of domestic scientists are systematized. It is noted that in the world in the first place not only the economic status of the country, but also indicators of quality of life, through which opens the path to human happiness and its comfortable existence. The expediency of state regulation of this industry is substantiated.

Key words: state regulation, construction industry, socio-economic development, modern trends, mechanism of state regulation, construction.